

BEYKOZ MECİDİYE KASRI'NIN KİTÂBESİNE AİT GÖZLEMLER

Ali Rıza Özcan*

Gönderilme Tarihi: 15.11.2021 - Kabul Tarihi: 10.12.2021

Özet

Kitâbeler, yazıldıkları dönemin tarihine ışık tutmanın yanında dilini ve sanatını da yansıtan vazgeçilmez vesikalardır. İstanbul, tarihî eserlerini süsleyen kitâbeleriyle dünya üzerindeki en zengin şehirlerden biridir.

Beykoz Mecidiye Kasrı, İstanbul'un Beykoz ilçesinde yer alan tarihî bir kasırdır. Boğaziçi'ndeki en eski saray yapılarından biri sayılan Beykoz Mecidiye Kasrı, Dolmabahçe ve Beylerbeyi saraylarından önce inşa edilmiştir. Ayrıca bu kasır, Boğaziçi'nin ilk kâgir ve yeni üslûpta inşa edilmiş yapısı olup Batılılaşma dönemi Osmanlı mimarlığının bir örneğidir.

Kasrın kitâbesinin metni, dönemin önemli şairlerinden biri olan Zîver Paşa'ya aittir. Kitâbenin metninde Sultan Abdülmecid'e ithaf edilen övgülerden sonra Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın vefatı ve kasrın Said Paşa tarafından tamamlanması sanatlı sözlerle ifade edilmiştir.

Tarihî süreçte kırılarak parçalara ayrılan kitâbe, 2019 yılında Dolmabahçe Sarayı restorasyon ekibi tarafından tamir edilmiş, kırılan mermer parçalar bir araya getirilerek kitâbe tamamlanmıştır. Eksik kısımlara mermer parçalar ilave edilmiş, kırılma sebebiyle hasar gören kitâbenin harfleri mevcut metne uygun olarak eklenmiştir. Restorasyonda eksik harfler, kitâbede yer alan harflerin kalıpları kullanılarak usta bir hakkâk ve ta'lik yazı uzmanı olan bir hattatın nezaretinde tamamlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kitâbe, Hat, Celî Ta'lik, Beykoz Kasrı, Restorasyon, Sultan Abdülmecid, Zîver Paşa, Kadıasker Mustafa İzzet Efendi, Kavalalı Mehmed Ali Paşa

OBSERVATIONS ON THE INSCRIPTION AT BEYKOZ MECİDİYE PAVILION

Abstract

Inscriptions are indispensable documents that shed light on, as well as reflect the language and art of the period in which they were written. Istanbul is one of the richest cities in the world with inscriptions adorning its historical artifacts.

Beykoz Mecidiye Pavilion is a historical pavilion located in the Beykoz district of Istanbul. Considered one of the oldest palace structures on the Bosphorus, Beykoz Mecidiye Pavilion was built before the Dolmabahçe and Beylerbeyi palaces. In addition, this pavilion is the first masonry building constructed in the new style on the shores of the Bosphorus and an example of Ottoman architecture in the Westernization period.

The text on the inscription at the pavilion belongs to Zîver Pasha, one of the important poets of the period. In the text of the inscription, after praises made to Sultan Abdülmecid, the death of Muhammad Ali Pasha of Egypt and the completion of the pavilion by Said Pasha were expressed with artistic words.

The inscription, which was broken into pieces in the historical process, was repaired by the Dolmabahçe Palace restoration team in 2019, the broken marble pieces were brought together and the inscription was completed. Marble pieces were added to the missing parts, and the letters of the inscription, which were damaged due to breakage, were completed according to the existing text. During the restoration, the missing letters were completed by using the mold of the letters on the inscription under the supervision of a master calligrapher who is an expert in engraving and ta'lik script.

Keywords: Inscription, Calligraphy, Jali Ta'liq, Beykoz Pavilion, Restoration, Sultan Abdülmecid, Zîver Pasha, Kadıasker Mustafa İzzet Efendi, Muhammad Ali Pasha of Egypt

Arapça “ketebe” kökünden türeyip “yazılmış, yazılı belge” anlamlarına gelen kitâbe; yapılar ve eserler üzerinde bulunan, yapı yahut eser hakkında bilgi veren kaynaklardır. Kitâbeler, bugün sanat ve bilim insanlarının başvurduğu en önemli bilgi kaynaklarıdır. Kitâbe ile uğraşan ilme ise “ilm-i kitâbet, epigrafi” denilmektedir.

Kitâbelerin yazımında taş, mermer, metal, ahşap, çini ve sedef gibi farklı malzemeler kullanılmıştır. Sözü edilen malzemelerin üzeri de kazıma, kakma, kesme, kabartma, oyma gibi teknikler kullanılarak yazılmıştır. Kitâbelerin uzun süre kalıcılığı hedeflendiği için zamana dayanıklı malzemeler tercih edilmiştir. Kitâbelerin yazım dili olarak Arapça, Farsça ve Türkçe kullanılmıştır. Fatih Sultan Mehmed Han devrine kadar genellikle Arapça yazılan kitâbeler, daha sonra Türkçe yazılmaya başlanmıştır.

Kitâbeler yazıldıkları dönemin dilini ve sanatını yansıtan, tarihine ışık tutan vazgeçilmez vesikalardır. Bu açıdan İstanbul, tarihî eserlerini süsleyen kitâbeleriyle dünya üzerindeki en zengin şehirlerden biridir. Eşsiz bilgi kaynakları olan kitâbeler üzerinden hat, tezyinat ve edebiyat tarihimizin seyrini gözlemlemek mümkündür. Ancak her biri sanat şaheseri sayılabilecek güzellikteki kitâbeler hakkında yapılan yayınlar maalesef yeterli değildir. Geçmişimizi aydınlatan ışık kaynakları olan kitâbeleri muhafaza etmek ve belgelemek, tarihimizin hafıza kayıtlarını koruma altına almak demektir.

İslâmî dönemden kalma en eski tarihli kitâbeler, Hz. Peygamber devrinde, Medine civarında, Hendek Gazvesi sırasında İslâm ordugâhının yakınındaki Sel Dağı'nın kayalıklarına yazılmış olan yazılardır. Bu kayalıklara yirmi kadar kitâbe oyulmuş, ancak bu kitâbelerin pek azı okunabilmiştir.¹

Emeviler devrinden itibaren kitâbelerin sayısında bir artış görülmüştür. Bu dönemde kitâbelerde kûfi yazı kullanılmıştır. Fatımiler devrinde Kahire'de inşa edilmiş Hakim Camii'nin kitâbesi, kûfi hattının en güzel örnekleri arasındadır. İrandaki kullanılan kûfi yazı çeşitleri, Afganistan ve Maverâünnehir ile birlikte Müslüman Hint'i de etkilemiştir.

Türklerde görülen ilk kitâbe örnekleri, İslâmiyet'ten önceki döneme ait olan Orhun Kitâbeleri'dir. Bu kitâbeler bir eserin yapılış tarihiyle ilgili olmayıp, Hakan'ın milletle olan münasebetlerinden bahseden yazılı tarihî belgelerdir.

Türklerin İslâmiyet'i kabulünden sonra Anadolu'ya yerleşen Danişmendliler, Artuklular, Mengüçükler ve Selçuklular zamanında eserlerin giriş kapısının üstüne veya yan taraflarına konulan kitâbelerde çoğunlukla kûfi yazı kullanılmıştır. Bunun yanında celi sülüs hat ile yazılanlar da mevcuttur. 13. yüzyıldan sonra celî sülüsün yaygınlaştığı görülmektedir. Selçuklu devri kitâbelerinde kullanılan dil Arapça'dır.

Sultan I. Murad döneminde kullanılan yazı, Selçuklu celî sülüsünden yavaş yavaş ayrılarak Osmanlılara mahsus bir karaktere bürünmüştür. Fatih devrinde ise hat sanatında önemli gelişmeler olmuştur. Bunu gösteren en önemli vesika, Topkapı Sarayı Bâb-ı Hümâyûn kitâbesidir.

İlerleyen yıllarda Şeyh Hamdullah elinde gelişmeye başlayan hat sanatı, her geçen gün daha güzel yazılmaya başlanmıştır. Ancak iri yazılan ve celî denilen büyük yazılar, asıl güzelliğine ancak 19. yüzyılda ulaşmıştır. Sultan II. Mahmud devrinin büyük hattatı Mustafa Râkım Efendi'nin elinde celî sülüs bambaşka bir şekle bürünmüştür. Harflerin anatomileri yanında kompozisyonlarında da değişiklikler yapan Râkım, yazıya yepyeni bir anlayış getirmiştir. Nusretiye Camii'ndeki yazıları, kendisinden sonraki sanatkârlara ilham kaynağı olmuştur.

Sultan II. Mahmud devrine kadar celî ta'lik yazıda İran mektebi hâkim olmuştur. Yesârî Mehmed Es'ad ve oğlu Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi, İran mektebinin yeni bir yazı tarzını geliştirmişlerdir. Böylece, 19. yüzyılın başından itibaren Türk ta'lik mektebi doğmuştur.²

1 Ali Alparlan, “Kitâbe”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 26, Ankara: TDV Yayınları, 2002, 76-81.

2 Ali Rıza Özcan, *İstanbul'un Yüz Kitâbesi*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2011, 11.

1 Beykoz Kasrı

Yapıların dikkati çeken ve görünen yerlerine konulan kitâbelerin inşa, onarım, genişletme ve yenileme gibi farklı amaçlar için yazıldıkları görülmektedir. Bunların dışında mezar taşı kitâbeleri de oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Kitâbelerin yazımında celî sülüs ve celî ta'lik'in dışında az da olsa kûfi, celî nesih ve celî rik'a yazı çeşitleri kullanılmıştır.

Tarihi çok eskilere dayanan, farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış ve tarihî eserlerinin zenginliğiyle farklı bir yere sahip olan İstanbul, kitâbelerin farklı ilçeler ve semtlere dağılarak geniş yelpazede sergilendiği bir şehirdir. Şehirde adeta daimî bir kitâbe sergisi vardır. Tarihî Yarımada'dan Beykoz'a, Sarıyer'den Büyükçekmece'ye, Zeytinburnu'ndan Bostancı'ya kadar tarihî yapılardaki eserlerin kitâbeleri, yüzyılları günümüze taşımaktadır. Bu kıymetli kitâbelerden biri de Beykoz Mecidiye Kasrı'nın kitâbesidir.

Beykoz Mecidiye Kasrı, İstanbul'un Beykoz ilçesinde yer alan tarihî bir kasırdır. Yalıköy'de Hünkâr İskelesi olarak bilinen bölgenin güneyinde bulunmaktadır. İstanbul'un Boğaziçi'ndeki en eski saray yapılarından biri sayılan Beykoz Mecidiye Kasrı, Dolmabahçe, Çırağan ve Fer'iyye sarayları, Küçük-su Kasrı ve Beylerbeyi Sarayı'ndan önce inşa edilmiştir.³ Ayrıca, Boğaziçi'nin ilk kâgir ve yeni üslûpta inşa edilmiş yapısı olup Batılılaşma dönemi mimarlığının bir örneğidir. Osmanlı geleneğindeki serdâb köşklerinin de en önemli temsilcisidir. Kasrın cephe kaplaması, yerli beyaz mermer ve İtalya'dan getirilen taşlarla yapılmıştır.⁴ (Resim 1)

3 M. Zeki Pakalın, "Beykoz Kasrı", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt 1, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993, 216.

4 Tülay Artan, "Beykoz Kasrı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994, 199.

Sultan Abdülmecid'e hizmet ve bağlılığını göstermek amacıyla Mısır Hıdivi Kavalalı Mehmed Ali Paşa tarafından 1855'te yapımına başlanan kasrın inşası 11 yıl sürmüştür. Kavalalı'nın ömrü kasrın tamamlanmasına yetmemiş, Paşa'nın ölümü üzerine oğlu Said Paşa tarafından tamamlanarak 1854'te Sultan'a takdim edilmiştir. Kasrın mimari projelerini Nigoğos Balyan, müteahhitliğini ise Sarkis Balyan yapmıştır. (Resim 2, 3)

İlk inşa edildiği dönemde Sultan Abdülmecid (s. 1839-1861) burayı hem biniş kasrı hem de yabancı devlet adamlarını ağırlamak amacıyla kullanmıştır. Ancak kaynaklarda, Sultan'ın kendisine hediye olarak yaptırılan bu kasra fazla iltifat etmediği belirtilmektedir. Bu ilgisizliğinin sebebi olarak da kasrın Osmanlı tarihinde "Mısır Meselesi" olarak bilinen ve devlete büyük sıkıntı yaşatan olayı hatırlatması gösterilmektedir.

2 Beykoz Kasrı

3 Beykoz Kasrı

4 Kitâbenin üst kısmındaki tuğra ve süslemeler

5 Sultan Abdülmecid'in tuğrası

Sultan Abdülmecid'den sonra tahta geçen Sultan Abdülaziz (s. 1861-1876) ise aksine, kasrı yaz aylarında sıklıkla kullanmıştır. Sultan burada Boğaz'ı seyretmiş, Beykoz Çayırı'nda güreş müsabakaları düzenletmiş ve Tokat Köyü'ndeki av korusunda avlanmıştır.⁵

5 Ayla Ödekan, "Beykoz Kasrı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul: 1992, 67.

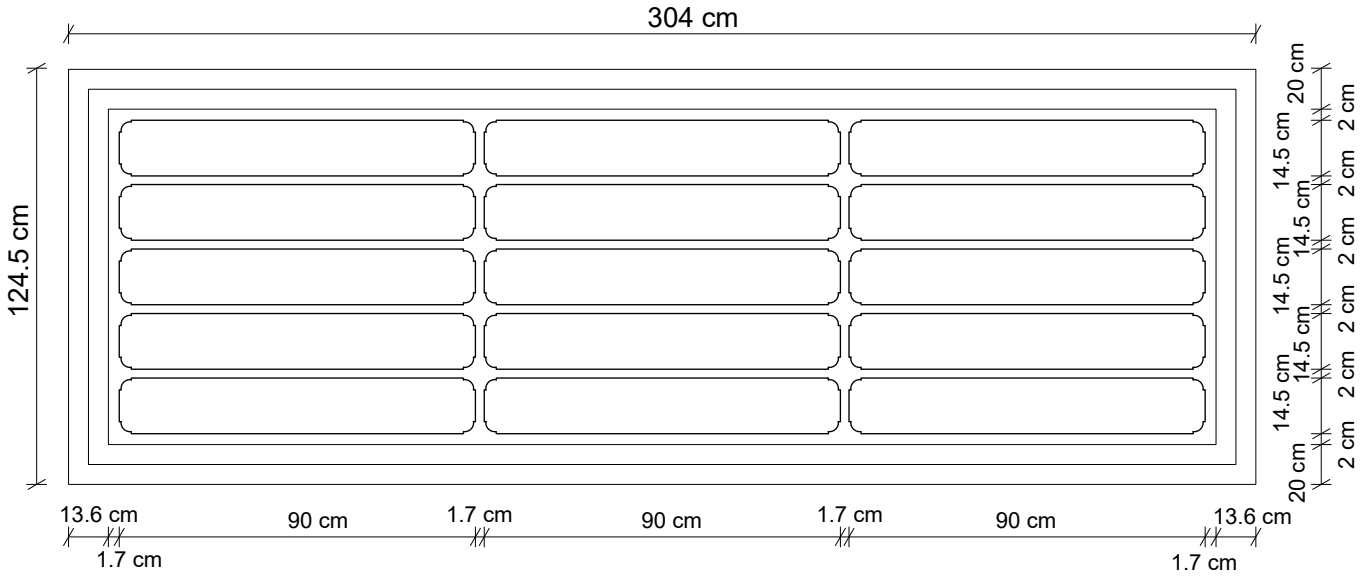
Kasırda, Sultan II. Abdülhamid'in fotoğrafları, Hereke kumaşından perde ve döşemeler, büyük kristal şamdanlar ve varaklı mobilya takımları bulunmaktadır.

Hünkâr İskeleyi tepesindeki 200 dönümlük bir arazi üzerinde yer alan Beykoz Kasrı'nın inşası için hazırlanan kitâbe, yazıldıktan sonra kasrın bulunduğu kuru-parkın deniz tarafındaki kapısının üzerine konulmuştur.⁶ Kitâbenin üst kısmında, beyzî formun içerisine işlenen Sultan Abdülmecid'in tuğrası, "Han Abdülmecid bin Mahmud el-muzaffer daima" ibaresinden müteşekkildir. (Resim 5) Hattat imzası bulunmayan tuğranın sağ tarafındaki kolların üst kısmında, yapraklardan oluşan bir çiçek dalı vardır. Ayrıca, tuğranın yazıldığı beyzî formun sağ ve sol tarafında Avrupaî tarzda süslemeler bulunmaktadır. (Resim 4) Tuğra ve onun etrafındaki süslemelerin alt tarafında ise 18 satırdan oluşan kitâbe metni yer almaktadır. Kitâbenin okunuşu şu şekildedir: (Resim 6)

6 Reşad Ekrem Koçu, "Beykoz Kasrı", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 5, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1961, 2659.

6 Beykoz Kasrı kitâbesinin genel görünümü (Foto: Eyüp Arslan)

Çizim 1 Kitâbesinin ölçüleri (Çizim: Esra Doğan)

Evc-i a'lâ-yı saltanat üzre şeh-i âlem-penâh
 Abdülmecid Hân'ı Hüdü kılmış güneş gibi bedîd
 Beytüş-şeref olsa sezâ ol âfitâb-ı şevkete
 Etdikçe nûr-ı makdemi bu kasrı gâhi müstefid
 İklîm-i Mısır'ın âsafı merhûm Ali Paşa gelüb
 Vaz'-ı esâs-ı kasr için etmiş idi tenbih-i ekid
 Necl-i sa'idi vâli-i Mısır ol Said Paşa zihî
 İtmâmına himmet edüb bünyânın etdi bi-nedîd
 Ol pâdişâhın şevketi âfâka verdi şöhetri
 Kıldı o âsaf hizmeti yapıldı bu kasr-ı cedîd

Bünyânı gâyetle nefis olduğunu her bir gören
 Tahsîn edüb ol şâh için eyler senâ-yı bi-adîd
 Bu kasr-ı vâlâyâ şeref verdikçe hayr-makdemi
 Olsun ilâhî ol şehin ikbâlle ömrü mezîd
 Cevher biri birisi tâm Ziver iki târihle
 Tebrik kılusun makdem-i şâhânesin mânend-i iyd
 Bu kâh-ı bâlâ dâimâ Abdülmecid Hân'a ebed
 Ya Râb bâ-celâl û ferih olsun sa'îd ender sa'îd
 1271/1854-1855⁷ (Çizim 1)

7 Fahrettin Gün, *Beykoz Mecidiye Kasrı*, İstanbul: TBMM Millî Saraylar Yayınları, 2017, 86.

7 Kitâbenin nakli (Foto: Eyüp Arslan)

Kitâbenin metni, dönemin önemli şairlerinden biri olan Zîver Paşa'ya (1794-1862) aittir. *Zeyl-i Âsâr-ı Ziver Paşa* adıyla 1314/1896'da Dersâdet tarafından neşredilen eserinin 47. sayfasında bulunan nazmının şu beyitleri kitâbeye alınmamıştır:⁸

*Manzume-i iclâline mecmu'adır bu kasr-ı nev
Ma'nâ-yı teşrifi ile olsa nola beytü'l-kasîd*

.....

*Tey'îd kılmış şevketin feyz ü zafer iclâlâle
Mes'ud kılmış mukaddîmen mecd ile Hallâk-ı Mecîd*

.....

*Yümn-i kudümüyle vürud etsün peyâpey müjdeler
Neşr-i nüvîd fethle ola âdâ-yı anîd*

Kitâbenin metninde, Sultan Abdülmecid'e ithaf edilen övgülerden sonra, Ali Paşa'nın vefatı ve kasrın Said Paşa tarafından tamamlanması, sanatlı sözlerle ifade edilmiştir. Metnin son iki satırında, Zîver Paşa'nın ebced hesabıyla ve biri cevher, diğeri

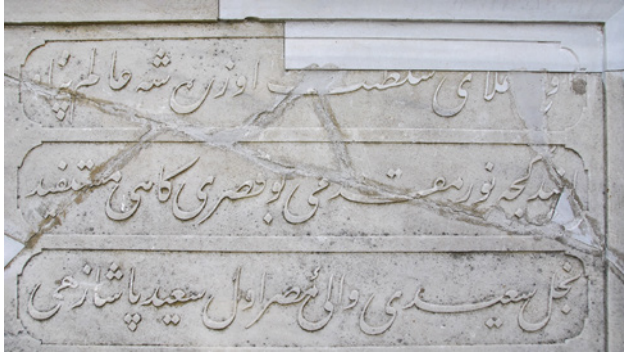
tam olmak üzere iki tarih düşürdüğü görülmektedir. Ayrıca tarih düşürülen satırların altına rakamla da 1271 tarihi yazılarak ebced hesabıyla rakam karşılıkları yazılmıştır.

Hattat imzası bulunmayan kitâbe, güzel bir celi ta'lik hatla yazılmış ve mermere ustalikle hâk-kedilmiştir. Kitâbenin imzasız olması, öncelikle hattatının kim olduğu sorusunu akla getirmektedir. Abdülmecid devrinin celi ta'lik yazıdaki ustaları arasında Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi [1770(?)-1849] ile onun talebelerinden Ali Haydar Bey (1802-1870) ve Kadıasker Mustafa İzzet Efendi (1801-1876) sayılabilir. Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi, kitâbenin yazılış tarihinden beş yıl önce vefat etmiştir. Diğer iki hattatın yazı hususiyetlerine bakıldığında ise kitâbenin Kadıasker tarafından yazılmış olma ihtimali daha kuvvetli görünmektedir. 1849'da vefat eden Kadıasker Mustafa İzzet Efendi, bu kitâbeyi ölümünden 22 sene önce ve 53 yaşındayken yazmış olmalıdır. Kaynaklarda ise Kadıasker'in kitâbeyi yazdığına dair bir bilgi bulunamamıştır.

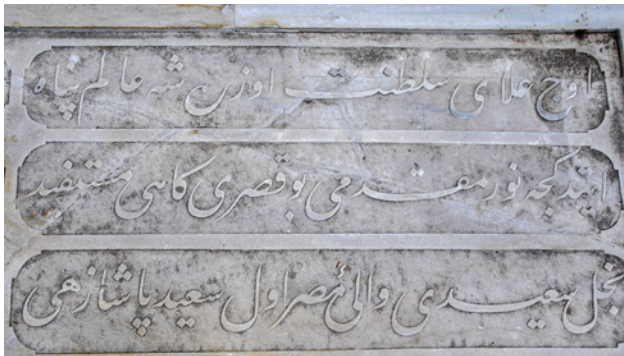
8 Ahmed Nezh Galitekin, *Beykoz Kitâbeleri*, Cilt 1, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2008, 168.

Yazış tarzı ve harf hususiyetlerinden ötürü devrinin şöhretli ve kudretli hattatlarından biri olan, celi ta'lik hattın da büyük ustalarından sayılan Kadıasker Mustafa İzzet tarafından yazıldığı tahmin edilen kitâbenin dıştan dışa ölçüleri: 304 x 124.5 cm'dir. Kitâbe celi ta'lik hatla, 14.5 x 90 cm'lik paftalar içine 1 cm'lik kalem ağzı kalınlığıyla yazılmıştır. 1271/1854-55 tarihini taşıyan ve yan yana üç sütun ve altışar satırdan oluşan kitâbenin satırlarını 2 cm kalınlığında cetveller ayırmaktadır. Dokuz beyit olarak yazılan kitâbenin satırlarını bölen aralıkların kesişme noktalarında, metal şebekelerde "lokma" tabir edilen parçalar vardır. Zamanında altın varaklı ve zemini boyalı olduğu düşünülen kitâbenin zemini ve harfleri mermer rengindedir.

Ahmed Nezih Galitekin tarafından hazırlanan ve Beykoz Belediyesi tarafından 2008 yılında yayınlanan 3 ciltlik *Beykoz Kitâbeleri* adlı eserin ilk cildinde, "Günümüzde Mevcut Olmayan Bazı Kitâbeler" başlıklı makalede Beykoz Kasrı'ndaki kitâbenin okunuşu yazılmış olup ayrıca şu ifadeler yer verilmiştir:

8 Restorasyon öncesi (Foto: Eyüp Arslan)

9 Restorasyon sonrası (Foto: Eyüp Arslan)

"Reşad Ekrem Koçu, kitâbenin koru-parkın deniz tarafındaki kapısı üzerinde bulunduğunu yazıyor. Günümüzde mevcut olmayan kitâbenin nerede olduğuna dair bilgiye ulaşamadık."

Ancak, kitâbe mevcuttur ve zaman içerisinde yer değişikliği sebebiyle kırılarak birkaç parçaya ayrılmıştır. Dolmabahçe Sarayı restorasyon ekibi tarafından 2019 yılında yapılan onarım çalışmasında, kırılan mermer parçaları bir araya getirilerek kitâbe tamamlanmıştır. Eksik kısımlara mermer parçalar ilave edilmiş, kırılma sebebiyle hasar gören kitâbenin harfleri mevcut metne uygun şekilde eklenmiştir. Bu süreçte eksik harfler, ta'lik yazı konusunda uzman bir hattatın nezaretinde, kitâbede yer alan harflerin kalıpları kullanılarak usta bir hakkâk olan Halil Evcen tarafından tamamlanmıştır. (Resim 7, 8, 9)

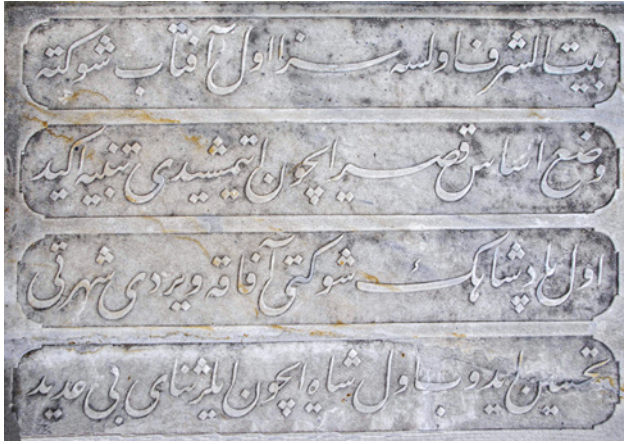

10 Restorasyon sonrası (Foto: Eyüp Arslan)

11 Kitâbeden detaylar (Foto: Eyüp Arslan)

Sözü edilen tamirin sonunda, kitâbenin ilk satırında bulunan “Evc-i a'lâ-yı saltanat”, “Abdülmecid” ve “kılmış” kelimeleri, 5. satırın orta bölümünde yer alan “olsun” ve “ol” kelimeleri ile en alt satırın orta bölümündeki “Bu kâh” ibareleri restore edilmiştir. Ayrıca, kitâbenin çerçevesinde kırılma sebebiyle oluşan eksik parçalar da tamamlanmıştır. Böylece kitâbe, yapılan tamir ve bakımla güzelliğini uzun süre izleyicileriyle paylaşacak duruma gelmiştir. (Resim 10, 11, 12, 13, 14, 15)

12 Kitâbeden detaylar (Foto: Eyüp Arslan)

14 Kitâbeden detaylar (Foto: Eyüp Arslan)

13 Kitâbeden detaylar (Foto: Eyüp Arslan)

15 Kitâbeden detaylar (Foto: Eyüp Arslan)

Osmanlı döneminde kitâbelerin metinleri, genellikle devrin önde gelen şairleri tarafından edebî ve sanatlı bir söyleyişle yazılmıştır. Devrin namlı hattatlarına sipariş edilerek yazdırılan ve mermere ustalıklı hâkkedilen bu kitâbeler, birer sanat eseri hüviyetine bürünmüştür.

Bu münasebetle tarihî olmalarının yanı sıra estetik açıdan da şaheser olan kitâbelerin korunması ve muhafazası büyük önem arz etmektedir. Yapının kimliği olan kitâbelerin restorasyonunda, kayıp ve eksik bölümlerin tamamlanması için öncelikle metnin doğrulanması gerekmektedir. Bu konuda şairlerin divânlarından istifade edilmektedir. Yahut eski bir fotoğraf da çok kıymetli bir vesika olmaktadır. Kitâbenin restorasyonunda, mevcut kitâbedeki hattın harflerinin kullanılarak eksiklerin tamamlanması, kitâbenin bütünlüğünün korunması açısından önemlidir. Yazı restorasyonunun da muhakkak bir hattat nezaretinde olması lazımdır.

Kadıasker Mustafa İzzet Efendi

1206/1801 yılında Kastamonu'nun Tosya ilçesinde doğan Mustafa İzzet Efendi, küçük yaşta İstanbul'a gelmiştir. Çömez Mustafa Vasıf Efendi'den sülüs ve nesih, Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi'den ta'lik yazı meşk ederek icazet almıştır. Sultan Abdülmecid'in tahta çıkmasından sonra Eyüp Sultan Camii'nin hatibi olmuştur. Muhtelif tarijlerde Selkânîk, Mekke ve İstanbul kadılıklarında bulunmuş, 1849'da ise Anadolu Kadıaskeri olmuştur. 11 Kur'an-ı Kerim, iki yüzden fazla hilye, pek çok kıta ve murakka yazmıştır; ayrıca levha ve kitâbeleri de mevcuttur. 1293/1876'da vefat eden Kadıasker Mustafa İzzet Efendi'nin talebeleri arasında öne çıkan isimler Şefik Bey, Muhsinzâde Abdullah, Burdurlu Hafız Osman ve Vahdetî'dir.⁹ (Resim 16, 17)

Maalesef günümüzde yapılan restorasyonlarda doğru ve yerinde uygulamaların olmadığını sıklıkla görmek mümkündür. Zamanın tahribatı ve restorasyon uygulamalarında bilinçsizce yapılan tahriyat, kitâbelerin telafisi mümkün olmayacak zararlar görmesine sebep olmaktadır.

Dikkatli bir restorasyonla asıl metnine sadık kalınarak tamamlanan Beykoz Kasrı'nın kitâbesi ise artık ziyaretçilerin kendisini zevkle seyredebilmeleri için konulacağı yeri beklemektedir.

Zîver Paşa

1794 yılında İstanbul'da doğan Zîver Paşa, tahsilinin ardından Darphâne ve Defterhâne kalemlerinde çalışmıştır. Mevlevîliği münasebetiyle Hâlet Efendi'nin yanında kâtiplik yapmıştır. Ayrıca, devlet kademelerinde pek çok görevde bulunmuştur. 1861 yılında Mustafa Şerifi Paşa'nın vefatı üzerine talipler arasında yapılan kurayı kazanarak vezaret rütbesiyle çok arzu ettiği Harem-i Şerif meşihatına memur edilmiştir. Bir yıl kadar bu görevi ifa eden Zîver Paşa, 12 Haziran 1862'de vefat etmiş ve Cennetü'l-bâki'de Hz. Osman'ın kabrinin civarına defnedilmiştir.

Çok merhametli, güler yüzlü ve nüktedan bir zat olan Zîver Paşa'nın musikiyle meşgul olduğu ve besteler yaptığı kaynaklarda kayıtlıdır. Döneminin başarılı şairlerinden olup divan şiirinin inceliklerini ve sanat anlayışını şiirlerinde göstermiştir. Tarih düşürmede de ustalık mertebesine ulaşmıştır; nitekim Gureba Hastanesi, Galata Mevlevihânesi, Hırka-i Şerif Camii, Merkez Efendi Külliyesi, Yenikapı Mevlevihânesi kitâbelerinin tarih manzumeleri kendisine aittir.¹⁰

9 Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul: Tifdruk Matbaacılık, 1984, 216-217.

10 Hasan Aksoy, "Zîver Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 44, Ankara: TDV Yayınları, 2013, 474.

16 Kadiasker Mustafa İzzet Efendi'nin Topkapı Sarayı Hazine Koğuşu giriş kapısı üzerinde bulunan celi ta'lik kitâbesi

17 Kadiasker Mustafa İzzet Efendi'ye ait celi ta'lik zerendüd levha

Kaynakça

- Aksoy, Hasan. "Ziver Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 44, Ankara: TDV Yayınları, 2013: 474-475.
- Alparslan, Ali. "Kitâbe", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 26, Ankara: TDV Yayınları, 2002: 76-81.
- Artan, Tülay. "Beykoz Kasrı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994: 199-200.
- Galitekin, Ahmed Nezih. *Beykoz Kitâbeleri*. Cilt 1. İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2008, 168-169.
- Gün, Fahrettin. *Beykoz Mecidiye Kasrı*. İstanbul: TBMM Millî Saraylar Yayınları, 2017.
- Koçu, Reşad Ekrem. "Beykoz Kasrı", *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 5, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1961: 2659.
- Ödekan, Ayla. "Beykoz Kasrı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 6, İstanbul: 1992: 67-68.
- Özcan, Ali Rıza. *İstanbul'un Yüz Kitâbesi*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2011.
- Pakalın, M. Zeki. "Beykoz Kasrı", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Cilt 1, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993: 215-216.
- Rado, Şevket. *Türk Hattatları*. İstanbul: Tifdruk Matbaacılık, 1984.